

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

$$\left(\frac{T_1}{T_2}\right)^2 = \left(\frac{a_1}{a_2}\right)^3$$

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2025

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY, ONLAYN
KONFERENSIYASI TO'PLAMI

2-JILD 4-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Xalq pedagogikasi manbalari

Xalmatova Dilobod Alimjanovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

Yerejepova Asiya Mirzatulla qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalish
2-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'zbek xalq pedagogikasi xalqning ko'p asrlik tajribasi, donoligi va ma'naviy qadriyatlariga asoslangan tarbiya tizimi sifatida alohida ahamiyatga ega. Bu tizim xalq og'zaki ijodi, urf-odatlar, marosimlar, xalq o'yinlari, amaliy san'at, diniy ta'limotlar, musiqa va tasviriy san'at kabi manbalar orqali avloddan-avlodga o'tib kelgan. Har bir manba yosh avlodda ezgulik, mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi yuksak fazilatlarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Tadqiqotda xalq pedagogikasining ushbu manbalari tahlil qilinib, ularning ma'naviy va estetik ahamiyati hamda zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayonida ulardan samarali foydalanish yo'llari yoritilgan. Xalq pedagogikasi bugungi ta'lim tizimida yoshlarni milliy qadriyatlarga sodiq, ma'naviy barkamol, ijtimoiy faollikka ega shaxslar etib tarbiyalashda muhim manba sifatida namoyon bo'lishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Xalq pedagogikasi, og'zaki ijod, urf-odatlar, an'analar, marosimlar, xalq o'yinlari, diniy ta'limotlar, amaliy san'at, hunarmandchilik, musiqa, tasviriy san'at, ma'naviy qadriyatlar, tarbiya, milliy meros.

Abstract: Uzbek folk pedagogy holds a special place as an educational system based on the people's centuries-old experience, wisdom, and moral values. This system has been passed down from generation to generation through such sources as oral folklore, customs, ceremonies, folk games, applied arts, religious teachings, music, and fine arts. Each of these sources plays an important role in fostering noble qualities in the younger generation, such as kindness, diligence, honesty, patriotism, and humanity. The study analyzes these sources of folk pedagogy, their moral and aesthetic significance, and the effective ways of applying them in modern educational processes. It is substantiated that folk pedagogy serves as an essential foundation in the current education system for raising individuals who are loyal to national values, spiritually mature, and socially active.

Keywords: Folk pedagogy, oral folklore, customs, traditions, ceremonies, folk games, religious teachings, applied arts, handicrafts, music, fine arts, moral values, education, national

Kirish. Har bir xalqning ma'naviyati, madaniyati va tarbiyaviy tajribasi asrlar davomida shakllanib, avloddan-avlodga o'tib kelgan. Xalq pedagogikasi ana shu bebaho boyliklarni o'zida mujassam etgan xalq donoligi va hayotiy tajribasiga asoslangan tarbiya tizimidir. U xalqning turmushi, urf-odatlar, an'analar, marosimlari hamda og'zaki ijodi orqali yosh avlodga ezgulik, mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi fazilatlarni singdiradi. Bugungi kunda xalq pedagogikasini o'rganish va uni ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llash nihoyatda muhimdir. Chunki u o'z milliy qadriyatlarimizni asrab-avaylash, yoshlarni milliy g'urur, vatanparvarlik va ma'naviy barkamollik ruhida tarbiyalashda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Xalq og'zaki ijodi, milliy urf-odatlar, xalq o'yinlari, diniy ta'limotlar, amaliy san'at, musiqa va tasviriy san'at kabi manbalar xalq pedagogikasining ajralmas tarkibiy qismlaridir.

Ushbu maqolada xalq pedagogikasining asosiy manbalari yoritilib, ularning tarbiyaviy, ma'naviy hamda estetik ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, bu manbalarni zamonaviy ta'lim tizimida qo'llashning samarali yo'llari ko'rsatib beriladi.

Asosiy qism. O'zbek xalq pedagogikasi asrlar davomida shakllanib, xalqning boy hayotiy tajribasi, axloqiy qadriyatlari va milliy urf-odatlariga tayangan holda rivojlanib kelgan. Xalq pedagogikasining asosiy manbalari turli sohalarni qamrab oladi va ularning har biri yosh avlodni barkamol inson qilib tarbiyalashda muhim o'rin tutadi. Ushbu manbalar orasida xalq og'zaki ijodi, milliy urf-odatlar va an'analar, xalq o'yinlari, diniy ta'limotlar, xalq amaliy san'ati, musiqa, tasviriy san'at, tarixiy yodgorliklar hamda raqs san'ati alohida ahamiyatga ega. Xalq og'zaki ijodi — xalq pedagogikasining eng qadimiy va ta'sirchan manbalaridan biridir. Afsonalar, rivoyatlar, ertaklar, maqollar, topishmoqlar, dostonlar, latifalar va qo'shiqlar orqali xalq o'z hayotiy tajribasini, donoligini va axloqiy qarashlarini yosh avlodga yetkazib kelgan. Ushbu janrlar orqali mehnatsevarlik, halollik, vatanparvarlik, odob, insonparvarlik kabi fazilatlar targ'ib qilinadi. Masalan, ertaklarda yovuzlik ustidan ezgulikning g'alabasi, maqollarda esa xalqning hayotiy hikmatlari mujassamdir. Milliy urf-odatlar, an'analar va marosimlar ham xalq tarbiyasining ajralmas qismi hisoblanadi. To'ylar, sunnat marosimlari, Navro'z va hayit bayramlari, sayllar — bularning barchasi xalqimizning ijtimoiy birdamligi va mehr-oqibat tuyg'ularini mustahkamlaydi. Har bir marosim orqali yoshlar ota-bobolarga hurmat, kattalarga ehtirom, kichiklarga mehr, o'z xalqining qadriyatlariga sadoqat ruhida tarbiyalanadi.

Xalq o'yinlari ham pedagogik jihatdan katta ahamiyat kasb etadi. Ular bolalarni jismoniy chiniqish, sabr, irodalilik, jamoaviylik, halollik va mardlikka o'rgatadi. O'yinchoqlarda esa xalqning turmushi, orzulari va estetik qarashlari aks etadi. Shu jihatdan xalq o'yinlari yoshlarning nafaqat jismoniy, balki ma'naviy rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Diniy ta'limotlar — xalq pedagogikasining ma'naviy asosi. Qur'oni Karim, hadislar va boshqa diniy manbalarda odob, halollik, mehr-shafqat, sabr-toqat, kechirimlilik kabi insoniy fazilatlar targ'ib qilingan. Ular yoshlarni nafaqat axloqiy, balki ruhiy jihatdan ham komil inson bo'lib ulg'ayishga undaydi.

Xalq amaliy san'ati va hunarmandchiligi xalqning estetik didini, mehnatsevarlik va go'zallikka intilish fazilatlarini ifodalaydi. Gilamdo'zlik, kashtachilik, kulolchilik kabi san'at turlari yoshlarni mehnatga, sabr va did bilan ish tutishga o'rgatadi. Shu bilan birga, milliy musiqa va qo'shiqchilik san'ati xalqning ruhiy dunyosini, orzu-intilishlarini ifoda etadi va yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalaydi.

Tasviriy san'at va tarixiy yodgorliklar xalqning hayoti, dunyoqarashi va tarixiy taraqqiyotini aks ettiradi. Har bir obida, me'moriy asar yoshlar qalbida faxr, vatanparvarlik va ajdodlar merosiga hurmat tuyg'usini uyg'otadi. Shuningdek, xalq raqs san'ati nafis harakatlar orqali estetik tarbiyani shakllantiradi, go'zallikni his etishga o'rgatadi. Bugungi kunda xalq pedagogikasining mazkur manbalari zamonaviy ta'lim tizimida ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'quv jarayonida milliy qadriyatlar, og'zaki ijod namunalaridan foydalanish, urf-odat va marosimlarni tarbiyaviy faoliyatga singdirish yoshlarning ma'naviy barkamolligini ta'minlaydi. Shu bois xalq pedagogikasining qadriyatlari nafaqat o'tmish merosi, balki kelajak avlodni tarbiyalashda mustahkam poydevor sifatida xizmat qilmoqda.

Mazkur manbalar nafaqat tarbiyaviy ahamiyatga ega, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy o'zligini anglashida ham beqiyos o'rin tutadi. Xalq pedagogikasi orqali millatning urf-odatlarini, qadriyatlarini, dunyoqarashi va ijtimoiy hayotga munosabati avloddan-avlodga o'tadi. Shu bois, xalq pedagogikasi zamonaviy ta'lim jarayonida o'z o'rnini topgan holda, yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda muhim vosita sifatida e'tirof etilmoqda.

Bugungi globallashuv davrida o'zbek xalq pedagogikasining manbalarini chuqur o'rganish, ularni ta'lim dasturlariga uyg'unlashtirish zarur. Chunki zamonaviy yoshlar xalq qadriyatlari bilan bog'lanmasa, milliy o'zlikdan uzoqlashish xavfi paydo bo'ladi. Shu sababli xalq ijodi, marosimlar va diniy ta'limotlarni ta'lim-tarbiya jarayoniga singdirish yoshlarning ijtimoiy faolligi, vatanparvarligi va axloqiy barkamolligini mustahkamlaydi.

Quyida xalq pedagogikasining manbalarining tarbiyaviy ahamiyat ko'rsatilgan;

- Yosh avlodda ezgulik, halollik, mehnatsevarlik, insonparvarlik va vatanparvarlik fazilatlarini shakllantiradi.
- Hurmat, mehr-oqibat, birdamlik, ota-onaga ehtirom va milliy qadriyatlarga sadoqat tuyg'ularini kuchaytiradi.
- Halollik, sabr-toqat, kechirimlilik, saxovat, odob va axloqiy poklikni targ'ib etadi.
- Jismoniy chiniqish, sabr, irodalilik, halollik, jamoaviylik va raqobat madaniyatini rivojlantiradi.
- Mehnatsevarlik, go'zallikka intilish, sabr-bardosh va ijodiy tafakkurni kuchaytiradi.

Shunday qilib, xalq pedagogikasining barcha manbalari o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ular orqali yoshlar milliy o'zlikni anglaydi, ma'naviy barkamollikka erishadi hamda jamiyatda faol, mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanadi.

Xulosa. Xalq pedagogikasi o'zbek xalqining asrlar davomida to'plagan bebaho tajribasini, ma'naviy boyliklarini va tarbiyaviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan noyob tizimdir. U nafaqat o'tmish avlodlar hayot falsafasini, balki bugungi kunda yoshlarni komil inson etib voyaga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi. Xalq og'zaki ijodi, urf-odatlar, marosimlar, hunarmandchilik, san'at turlari va diniy qadriyatlar orqali insonda mehr-oqibat, sabr-toqat, halollik, mehnatsevarlik kabi fazilatlar shakllanadi. Shu boisdan xalq pedagogikasi manbalari zamonaviy ta'lim va tarbiya jarayonida beqiyos tarbiyaviy resurs sifatida qo'llanishi lozim. Har bir xalqning kelajagi uning yosh avlodiga berilayotgan tarbiya sifatiga bog'liq. Xalq pedagogikasiga tayanilgan ta'lim esa milliy o'zlikni saqlagan, ma'naviy barkamol, vatanparvar shaxslarni voyaga yetkazishda eng ishonchli yo'ldir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mutalipova M. Xalq pedagogikasi —Toshkent: Fan, 2015.
2. Yusupov E. Qadriyatlar va ularning jamiyat hayotidagi o'rni. – T.Universitet, 1996.
3. Mutalipova M.J. Xalq pedagogikasi – T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 2011 y.
4. Abdullayeva. N.J. Xalq pedagogikasi. Darslik. —Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi||, Toshkent – 2021 y.
5. Sattarov M. —O'zbek udumlari. T. —Fan. 1994 y.
6. Musurmonova O., Baubekova G. O'zbek xalq pedagogikasi. – T.: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2000 y.
7. Abdullaev M. Xalq pedagogikasi (o'quv qollanma) – Andijon-2024
8. <https://cyberleninka.ru/article/n/-xalq-pedagogikasining-bola-tarbiyasidagi-ahamiyati/pdf>